

Környezetgazdagítás hucul lovak viselkedésére gyakorolt hatásának vizsgálata a Fővárosi Állat- és Növénykertben

Buzetzky Sára Margit

Lótenyésztő, Lovassport szervező agrármérnöki alapképzési szak, Bsc, nappali tagozat

Állattenyésztési Tudományok Intézet, Állatnemesítési Tanszék

Belső témavezető: Dr. Molnár Marcell, egyetemi docens, MATE Állattenyésztési Tudományok Intézet, Állatnemesítési Tanszék

Külső témavezető: -

Absztrakt

A szakdolgozat központi témája a hucul ló, mint őshonos, különleges genetikai értéket képviselő fajta, valamint a környezetgazdagítás hatása e faj viselkedésére a Fővárosi Állat- és Növénykert körülményei között. A dolgozat célja annak bemutatása, hogy miként befolyásolják a különböző környezeti tényezők, a tartásmód és az alkalmazott gazdagítási eszközök a hucul lovak jólétét, mentális állapotát és viselkedési mintázatait.

A dolgozat első része átfogó képet nyújt a lófélék fejlődéstörténetéről és házasításáról, különös tekintettel arra, hogyan alakult ki az ember és a ló közötti szoros szimbiózis. A történeti és biológiai háttér megértése elengedhetetlen volt a mai tartási viszonyok értékeléséhez. Ezt követően részletesen bemutatásra kerül a hucul fajta eredete, küllemi és viselkedési sajátosságai, valamint az a genetikai és környezeti adaptációs folyamat, amely révén a fajta rendkívüli ellenálló- és alkalmazkodóképességre tett szert. A dolgozat rávilágított arra, hogy a hucul ló a természetes szelekció során kifejezetten igénytelen, szívós, mégis intelligens és együttműködő fajtaként maradt fenn, ami a mai napig alkalmassá teszi különböző környezetekhez való alkalmazkodásra – legyen az hegyvidéki legelő vagy állatkerti kifutó.

A szakirodalmi áttekintés másik jelentős pillére a környezetgazdagítás fogalmának, történetének és céljainak bemutatása. A dolgozat részletesen tárgyalja, hogyan fejlődött ki ez a koncepció zárt tartási körülmények között, és miként vált a modern állatjóléti szemlélet egyik legfontosabb eszközévé. A különböző szakirodalmak áttanulmányozása rávilágított arra is, hogy a környezetgazdagítás nem pusztán az unalom megelőzését szolgálja, hanem az

állatokat aktívabb, természetesebb viselkedésre ösztönzi, miközben csökkenti a stresszt és a kóros sztereotip viselkedések előfordulását.

A dolgozat gyakorlati része a Fővárosi Állat- és Növénykertben élő hucul kancák viselkedésének megfigyelésére épült. A vizsgálatban 5 idősebb kanca vett részt, akik évek óta az állatkert lakói. A megfigyelések több napon keresztül zajlottak, különböző környezetgazdagítási formák alkalmazásával. Ezek voltak a labdás etetővel való környezetgazdagítás, valamint több egymástól különálló szénakupac elhelyezése a karám különböző pontjain. Az alap etetésük egy hagyományos rácsos szénaetetőből történik, így ezekkel a módszerekben jelentősen változtattam a mindennapos táplálkozási szokásaikon. A több napos megfigyelés alatt, valamint a gondozókkal történő egyeztetés után megtudtam, hogy nem jellemzőek rájuk a klasszikus sztereotip viselkedésformák, amelyek ilyen környezetben előfordulhatnak, de azt mindenképpen megállapíthattuk, hogy a környezetük nagyon egysíkú és ingerszegény, így mindenképpen változásra számítottam a környezetgazdagítás hatására. A viselkedési elemeket százalékos arányban rögzítve kördiagramokon ábrázoltam, ami jól szemlélteti a gazdagítás hatásait a lovak aktivitására, szociális kapcsolataira és pihenési szokásaira. Az adatok egyértelműen igazolták, hogy a gazdagított környezetben csökkent az inaktív viselkedésformák aránya, miközben nőtt a táplálkozásra, táplálékkeresésre és társas interakciókra fordított idő. Sajnos a társas interakciók ugyan nőttek, de főleg az agresszív viselkedésformák szaporodtak meg, mivel a rangsorban magasabban elhelyezkedő lovak jobban elzavarták a többieket a tápláléktól. Ezáltal viszont folyamatosan mozgásban voltak, ami mindenképp pozitívnak tekinthető. Hogy konkrét számadatokat is feltüntessek, ami kiemelendő, hogy az inaktív időszak aránya a környezetgazdagítás előtti 17%-hoz képest a labdás vizsgálat alatt jelentősen, 5 %-ra csökkent, ami a labdának köszönhető lassab evés következménye volt. Ezzel együtt pedig a táplálkozással töltött idő is 40 %-ról 58 %-ra növekedett, ami szintén pozitívnak tekinthető. A széna kupacos vizsgálatnál is volt változás tapasztalható, de nem ilyen mértékben, ott ez az két érték 12 %-ra valamint 45 %-ra változott.

Az eredmények alapján megállapítható, hogy a hucul lovak is reagálnak a környezeti ingerek változásaira, jól alkalmazkodnak a különféle gazdagítási formákhoz, viszont az is tapasztalható, hogy a kitűnő alkalmazkodó képességének köszönhetően még egy ingerszegényebb környezetben sem alakulnak ki náluk jelentős mértékű sztereotip viselkedésformák, de mindenképp előnyösen reagálnak környezet gazdagítására. A vizsgálat alátámasztotta, hogy még az egyszerű, alacsony költségvetésű gazdagítási eszközök – például

labdák, széna különböző elhelyezése vagy a takarmánykeresés ösztönzése – is javíthatják az állatok jólétét. Ugyan a labdás etetés kimagaslóan csökkentette az inaktív időtöltésüket, saknos mégsem alkalmas önmagában a teljes takarmányozásuk kiváltására, hiszen véleményem szerint mennyiségben nem lehet elegendő szénát adagolni vele, de mindenképpen nagyon hasznos kiegészítő tevékenységet nyújthat. A széna kupacos megoldás egy kedvező módszer lehet, ám itt számolni kell a taposásból következő nagyobb széna pazarlással/ veszteséggel is.

A dolgozat eredményei a gyakorlatban is hasznosíthatók. Az állatkerti -, és kis létszámú lóállományt tartó intézmények számára egyaránt iránymutató lehet, hogy a viselkedési problémák és sztereotípiák csökkentése nem feltétlenül igényel nagy beruházást, csupán tudatos megfigyelést és a fajspecifikus igények figyelembevételét. A kutatás hozzájárul a hucul fajta jobb megértéséhez és a természetes viselkedésformák megőrzését szolgáló állatjóléti gyakorlatok fejlesztéséhez.

Összegzésként elmondható, hogy a dolgozat egyaránt épít a történeti, biológiai, etológiai és gyakorlati ismeretekre, ezáltal átfogó képet ad a ló és az ember kapcsolatának fejlődéséről, a hucul fajta szívósságáról, valamint a környezetgazdagítás szerepéről az állatkerti állatok jólétének fenntartásában. A vizsgálat eredményei nemcsak a hucul lovak tartása szempontjából, hanem általánosan az állatkertek jóléti szemléletének fejlesztésében is relevánsak lehetnek.